

УДК 159.92

DOI 10.32755/sjeducation.2023.02.253

ПРО ДЕЯКІ КОГНІТИВНІ ТА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНІ ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ З ЧИСЛА ЗАСУДЖЕНИХ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Шимко Віталій Артурович, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник сектору психологічної допомоги та інновацій в пробації,

ДУ «Центр пробації»

(04050, Україна, м. Київ, вул. Ілленка, 81,

e-mail: shymko@outlook.com)

ORCID: 0000-0003-4937-6976

Scopus Author: ID 57204110630

Researcher: ID C-8373-2017

У статті розглянуто когнітивні та мотиваційно-ціннісні особливості суб'єктів пробації, які були засуджені за колабораційну діяльність. Дослідження спрямоване на вивчення психологічних механізмів, що впливають на поведінку колаборантів, та їх вплив на процес реабілітації та ресоціалізації цих осіб.

В основі роботи лежать результати пілотного анкетування суб'єктів пробації, проведеного в 2022 році сектором психологічної допомоги та інновацій у пробації. За результатами аналізу виявлено, що колаборанти використовують соціальні мережі та телебачення значно рідше порівняно з працівниками пробації, з особливою акцентуацією на обмеженому використанні соціальних мереж.

Дослідники виявили відмінності у виборі інформаційних джерел між колаборантами та працівниками пробації: перші частіше користуються телеграмом, у той час як другі віддають перевагу ютубу. Така різниця може свідчити про варіативність когнітивних стилів та способу сприйняття інформації між цими групами.

Стаття також розглядає вплив інформаційного середовища на мислення суб'єктів пробації: соціальні мережі сприяють словесно-логічному мисленню, тоді як відеоконтент на ютубі активізує наочно-образне мислення. Висвітлена різниця в активності та способі сприйняття інформації може впливати на спосіб, яким суб'єкти реагують на подану інформацію.

Дослідження також вказує на необхідність розширення ціннісного простору суб'єктів пробації, оскільки колаборанти рідше виїжджають за кордон порівняно з працівниками пробації.

Усі ці висновки підкреслюють важливість врахування когнітивних та мотиваційно-ціннісних особливостей суб'єктів пробації під час розроблення програм реабілітації та ресоціалізації для колаборантів. Поєднання

різних форм мислення та врахування їхнього інформаційного середовища може сприяти більшій успішній реабілітації та ресоціалізації цієї групи осіб.

Ключові слова: *колабораційна діяльність, колаборант, мотивація, цінності, когнітивні особливості, пробація.*

ON CERTAIN COGNITIVE AND MOTIVATIONAL-VALUE CHARACTERISTICS OF PROBATION CLIENTS AMONG COLLABORATIONISTS

Shymko Vitalii, Doctor of Sciences (Psychology),
Senior Researcher, Head of the Department of Psychological Assistance
and Innovations in Probation,
State Establishment "Probation Center"
(81 Ilienka Street, Kyiv, 04050, Ukraine,
email: shymko@outlook.com)
ORCID: 0000-0003-4937-6976;
Scopus Author ID 57204110630;
Researcher ID C-8373-2017

This article explores the cognitive and motivational-value characteristics of probation subjects who have been convicted of collaboration activities. The research aims to investigate the psychological mechanisms influencing the behavior of collaborators and their impact on the rehabilitation and reintegration process.

The study is based on the results of a pilot survey of probation subjects conducted in 2022 by the Sector of Psychological Assistance and Innovations in Probation. The analysis revealed that collaborators use social media and television significantly less frequently compared to probation staff, with a particular emphasis on limited use of social media.

Researchers identified differences in the choice of information sources between collaborators and probation personnel: the former more often use Telegram, while the latter prefer YouTube. These differences may indicate variability in cognitive styles and information perception between these groups.

The article also examines the influence of the information environment on the thinking of probation subjects: social media fosters verbal-logical thinking, whereas video content on YouTube activates visual-spatial thinking. The highlighted differences in activity and information perception can affect how subjects react to the presented information.

The research also emphasizes the need to expand the value space of probation subjects, as collaborators less frequently travel abroad compared to probation staff.

All these findings underscore the importance of considering the cognitive and motivational-value characteristics of probation subjects when developing rehabilitation and reintegration programs for collaborators. Combining different forms of thinking and taking into account their information environment can contribute to a more successful rehabilitation and reintegration of this group of individuals.

Key words: *collaborationism, collaborationist, motivation, values, cognitive characteristics, probation.*

Постановка проблеми. Суспільство сучасної України стикається із безпрецедентними викликами у сфері соціальної реабілітації та перевиховання осіб, які брали участь у колабораційній діяльності. Це важливе питання стосується як самих колаборантів, так і української спільноти в цілому, оскільки воно має велике значення для відновлення соціальної гармонії та забезпечення правопорядку. Однак успіх у цьому напрямі залежить від глибокого розуміння когнітивних та мотиваційно-ціннісних особливостей суб'єктів пробації, які були засуджені за колабораційну діяльність. Колабораціонізм, як складний і багатогранний феномен, вимагає комплексного підходу у вивченні його передумов та подоланні наслідків для осіб, які брали участь у цій діяльності. Це містить аналіз когнітивних процесів, які впливають на сприйняття та розуміння здійснених дій, а також вивчення мотиваційних факторів і ціннісних орієнтацій, які лежать в основі їхньої поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У березні 2022 року Україна криміналізувала будь-який вид співпраці з державою-агресором у відповідь на вторгнення Російської Федерації (Кравчук & Бондаренко, 2022). Із вказаного часу вже встигли з'явитись перші вітчизняні дослідження колабораціонізму [1–8], абсолютна більшість з яких зосереджена на різноманітних правових аспектах цього явища. Зарубіжні дослідники переважно вивчають колабораціонізм за матеріалами подій Другої світової війни та одноставно дотримуються думки щодо надзвичайно складного характеру цього феномена та про розпливчастість самого поняття [9–17]. Західні вчені здебільшого зосереджені на вивченні особливостей соціально-історичного підґрунтя колабораціонізму. Водночас мотивація та психологія самих колаборантів досліджені значно меншою мірою та фрагментарно.

Формування цілей статті. Ця публікація спрямована на дослідження декотрих когнітивних та мотиваційно-ціннісних особливостей суб'єктів пробації, які були засуджені за колабораційну діяльність. Метою цього дослідження є розкриття відповідних психологічних механізмів, які впливають на поведінку колаборантів, а також формування розуміння того, як ці

механізми можуть впливати на процес їх реабілітації та ресоціалізації.

Зауважимо, що ця стаття розкриває лише частину результатів пілотного дослідження соціально-демографічних та індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів пробації з числа колаборантів, яке було проведено наприкінці 2022 року сектором психологічної допомоги та інновацій в пробації ДУ «Центр пробації». Повний науковий звіт щодо результатів вказаного дослідження, а також розширені математико-статистичні обрахунки проведеного анкетування і порівняння показників експериментальної (58 колаборантів) та контрольної (388 працівників пробації) груп розміщено в міжнародному науковому репозиторії Harvard Dataverse [18].

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед чисельних відмінностей між досліджуваними групами, зокрема, вивчалось питання щодо сталих інформаційних джерел респондентів. Як з'ясувалось, колаборанти в цілому значно рідше користуються як телебаченням (U-критерій Манна-Уїтні, $p = 0,017$), так і соцмережами (U-критерій Манна-Уїтні, $p < 0,001$) у порівнянні з працівниками пробації. Особливо суттєвою є різниця щодо соцмереж (рис. 1; 2). При цьому всередині експериментальної групи респонденти в цілому однаково (рівномірно) витрачають час на ТБ та соцмережі. Для порівняння, сукупний інформаційний баланс у працівників пробації схиляється на користь ТБ.

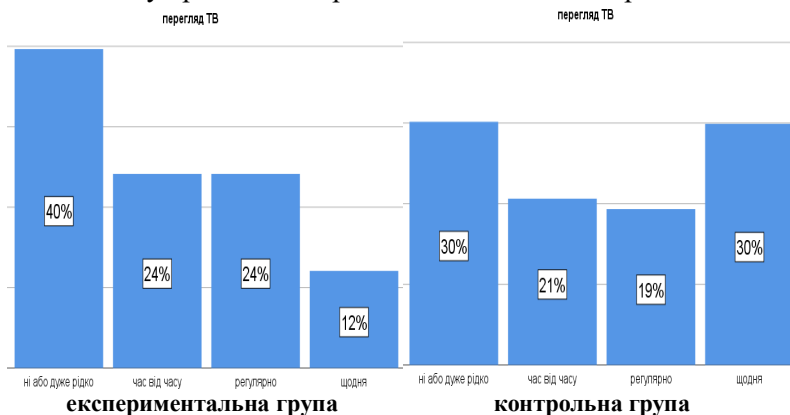

Рис. 1. Порівняння частоти перегляду ТБ (складено автором)

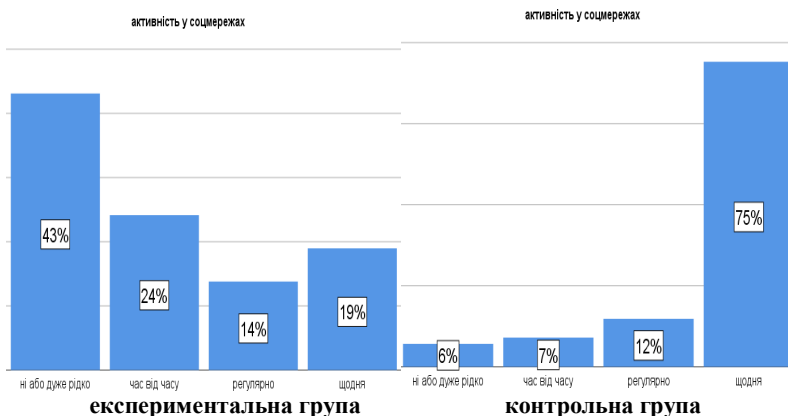

Рис. 2. Порівняння частоти користування соцмережами (складено автором)

Розподіл уваги респондентів щодо конкретних соцмереж вимірювався за допомогою такої шкали: 0 – не користуюсь; 1 – іноді користуюсь; 2 – часто користуюсь; 3 – дуже часто користуюсь. На рис. 3 наведено середні показники в групах по кожній соцмережі. Сірим кольором позначені випадки, коли достовірних відмінностей між групами немає (твітер, лінкедін, категорія «інші канали»). Решта показників – мають статистично достовірні відмінності (U-критерій Манна-Уїтні, $p \leq 0,008$). Для наочності ми позначили червоним кольором ті соцмережі, які колаборанти використовують частіше працівників пробації (однокласники, вКонтакті), синім – навпаки.

Разом з різницею у частоті користування соцмережами важливим є специфіка загальної структури інформаційного підживлення. А саме, провідним каналом в контрольній групі є телеграм. Особливості інформаційно-психологічної архітектури цієї соцмережі передбачають акцент на коротких і, переважно, текстових повідомленнях та широких можливостях миттєвої інтерактивної взаємодії користувачів. Принаймні за цими ознаками телеграм суттєво відрізняється від ютуб – улюблена мережа колаборантів. На нашу думку, телеграм більш суттєво активує у користувача словесно-логічне мислення порівняно з ютуб. Інтенсивність оновлення інформації

в телеграм-каналах є максимально швидкою. Користувачі в новинних стрічках зазвичай рідко натрапляють на застарілу інформацію та сприймають свіжий контент з можливістю миттєвого його обговорення.

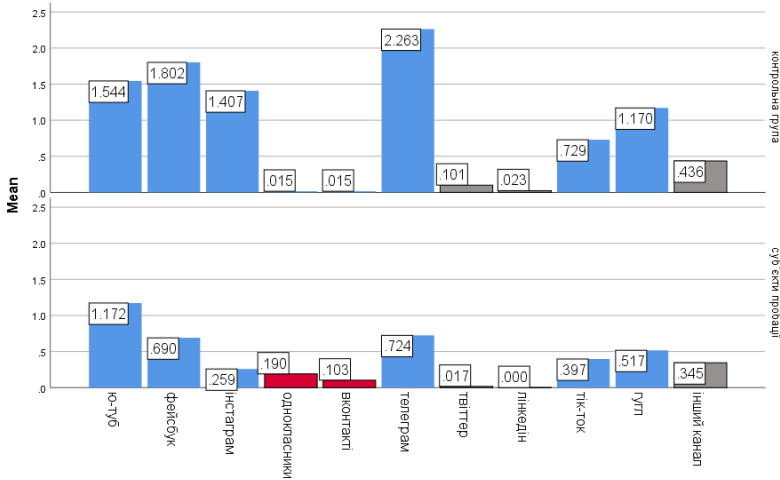

Рис. 3. Порівняння користування конкретними соцмережами (складено автором)

Провідний канал в експериментальній групі (ютуб) має принципово іншу інформаційно-психологічну архітектуру. Тут акцент, як правило, на відеоконтенті, що переважно активує в користувача наочно-образне мислення. При цьому пріоритетність матеріалів, який пропонується до ознайомлення, суттєво залежить від його популярності, а не тільки «свіжості». Частота оновлення матеріалів в ютуб є більш повільною, ніж у телеграмі. Також тривалість перегляду відеороликів, як правило, є суттєво більш тривалою порівняно зі сприйняттям коротких текстів у чатах телеграму. Інтерактив користувачів присутній, але він структурно є набагато більш інертним. Так, в ютуб переважають коментарі під відеороликами. Подібні до телеграму миттєві чати на ютуб активуються тільки під час прем'єри відеотрансляцій. При цьому більша частина переглядів відеоконтенту на ютуб, як правило, відбувається постфактум.

Словесно-логічне мислення є більш абстрактним когнітивним феноменом, порівняно з наочно-образним. Перше передбачає суттєво потужніше аналітико-критичне когнітивне функціонування, порівняно зі споглядально-констатувальним режимом наочно-образного мислення. Словесно логічне мислення – швидке, активне та евристичне, наочно-образне – порівняно повільне, пасивне, проте більш переконливе (еволюційно ця форма мислення з'явилась значно раніше). Можливість оперативного обговорення контенту в телеграмі ще більше сприяє критичному аналізу. Інтерактивна інертність на ютуб мимовільно зсуває акцент з пізнавально-допитливого в сторону споглядально-оціночного.

Викладені особливості, на нашу думку, є надзвичайно важливими для їх врахування під час підбору форм та методів соціально-виховної роботи з колаборантами. Так, корисним та показовим у цьому плані є досвід кількох вітчизняних громадських ініціатив щодо дерадикалізації російських військовополонених. Поряд з лекціями про «відсутність в Україні нацистів» цим «людям» просто пропонують подивитися відеозаписи звірств їх колег на окупованих територіях, результатів обстрілів об'єктів громадської інфраструктури тощо.

Звісно, що найбільш ефективним для соціально-виховного впливу є поєднання різних форм мислення на тлі безпосереднього досвіду переживання людиною тих або інших життєвих ситуацій. Режим присутності, так би мовити, всередині або в епіцентрі цього *нового* досвіду, очевидно, є безальтернативним засобом розширення ціннісного простору людини.

Опосередковано про це свідчить порівняння частоти зарубіжних подорожей респондентів (рис. 4). Колаборанти статистично достовірно рідше виїжджали за кордон, порівняно з працівниками пробації (U-критерій Манна-Уїтні, $p = 0,038$). Отже, пробація колаборантів мала би передбачати персональний безпосередній досвід їх ціннісного виходу за звичні ціннісні кордони («світоглядні подорожі»). Найбільш простим і ефективним, на нашу думку, є залучення суб'єктів пробації до широкого спектра суспільно-патріотичних ініціатив. Важливо, щоб це відбувалось на тривалій основі. Оскільки для

збільшення ціннісних горизонтів у колаборантів повинні з'явитись, зазнати розвитку та набуті життєвої цінності стали людські стосунки «з не своїми» або «з інакшими».

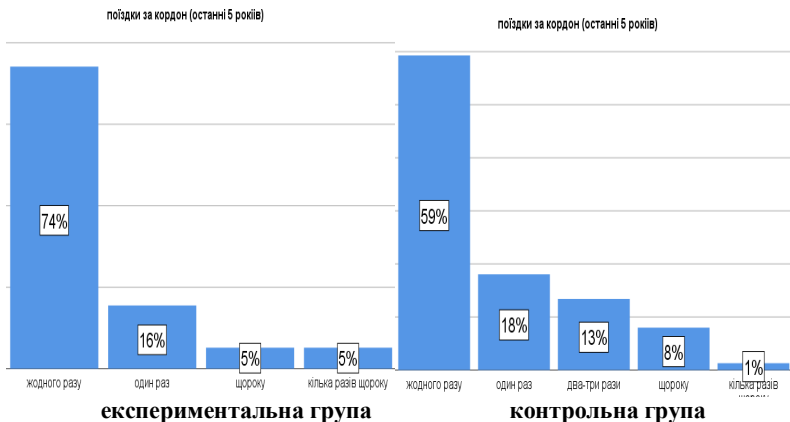

Рис. 4. Порівняння частоти подорожей за кордон, крім пострадянських країн (складено автором)

Змістовні особливості зазначеної «інакшості» представлено на рис. 5. Ставлення респондентів до представників різних соціальних категорій вимірювалось за допомогою шкали: 0 – негативно (не схвалюю); 1 – ніяк не ставлюся (мені байдуже); 2 – з розумінням (у кожного свої обставини); 3 – позитивно (підтримую). А саме, респондентами оцінювались інші громадяни України, які:

1. Захищають Україну від російської агресії.
2. Добровільно допомагають захисникам України.
3. Заперечують факт російської агресії та вважають, що йдеться про «звільнення України від нацистів, бандерівців тощо».
4. Добровільно допомагають російським військам або окупаційній владі.
5. Вимушено допомагають російським військам або окупаційній владі.
6. Публічно підтримують російське вторгнення в Україну.
7. Залишають Україну та переїжджають у Білорусь або РФ.
8. Залишають Україну та переїжджають в інші країни.
9. Уникають мобілізації в ЗСУ та інші військові формування.

10. Публічно виявляють патріотичну проукраїнську позицію.
11. Публічно демонструють симпатію щодо Росії або ідей «руського миру».

Сірим позначено позиції, де відсутні статистично достовірні відмінності. Червоним – суттєве переважання ставлення колаборантів, синім – працівників пробації (U-критерій Манна-Уїтні, $p \leq 0,001$). Як бачимо, структура відповідей є загалом очікуваною. Оптимістичним є у цілому позитивне ставлення колаборантів до захисників України та особливо волонтерів. Адже залучення суб'єктів пробації до волонтерського руху дозволить, перш за все, подолати ціннісну «короткозорість». І вже через це виправити (деерадикалізувати) ставлення, позначене червоним кольором у гістограмі (рис. 5).

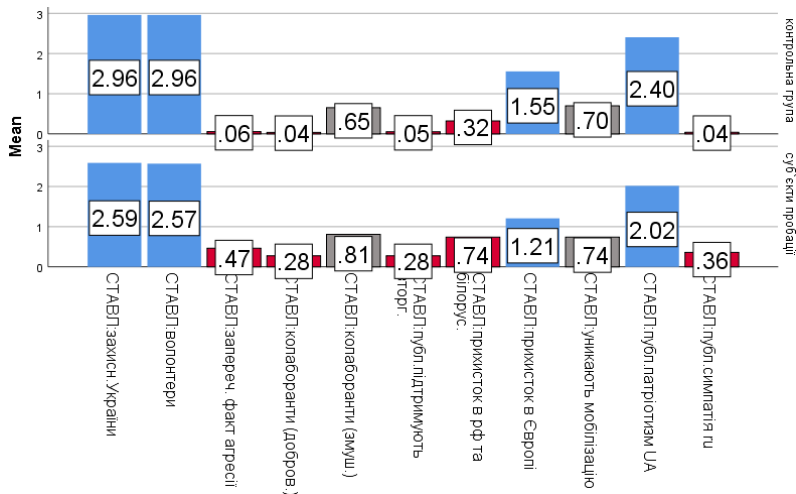

Рис. 5. Порівняння ставлення респондентів до різних соціальних категорій (складено автором)

Наступний логічний крок проведеного дослідження – аналіз самооцінок колаборантів щодо мотивів скоєного ними злочину. Частотний розподіл відповідей наведено в табл. 1, розподіл за рейтингом середніх показників – у табл. 2.

Таблиця 1 – Самооцінки колаборантів щодо їх мотивів, частка респондентів у % (складено автором)

	1. Загроза моєму життю та/або здоров'ю																	
	2. Погрози життю та/або здоров'ю моїм рідним (близьким)																	
	3. Матеріально-фінансовий тиск на мене та/або моїх рідних (близьких)																	
	4. Проста потреба годувати себе та/або підкуватися до інших																	
	5. Я вважав, що у країні відбулись незворотні зміни і потрібно якимось нагадувати життя далі																	
	6. Я наслідував приклад (дослухався поради) знайомих мені людей																	
	7. Я довірився інформації з телебачення																	
	8. Я довірився інформації в ЗМІ та/або інтернеті																	
	9. Я вчинив так, як на той час мені підказувала моя совість, мої погляди																	
	10. Я вирішив, що це нова сторінка мого життя і потрібно скористатися цією можливістю																	
	11. З'явилися нові можливості заробити (зробити кар'єру, вирішити важливі для мене питання)																	
	12. Я не усвідомлював, що я роблю. В мене була хибна або недостатня інформація щодо																	
	13. Це була випадковість. Так склалася обставина, незалежно від мого бажання																	
	14. Мене підставила інша особа (особи)																	
Такого не було	75.9	82.8	94.8	89.7	67.2	89.7	75.9	63.8	62.1	94.8	0.0	39.7	34.5	70.7				
Частково було так	8.6	8.6	3.4	6.9	22.4	5.2	15.5	25.9	25.9	1.7	0.0	27.6	25.9	12.1				
Саме так і було	15.5	8.6	1.7	3.4	10.3	5.2	8.6	10.3	12.1	3.4	0.0	32.8	39.7	17.2				

Таблиця 2 – Рейтинг самооцінок колаборантів щодо їх мотивів за критерієм середніх показників, у порядку зменшення (складено автором)

Рейтинг	Самооцінка мотиву	Відповідник у табл. 1	Середнє
1	Це була випадковість. Так склалася обставина, незалежно від мого бажання.	13	1,05
2	Я не усвідомлював, що я роблю. В мене була хибна або недостатня інформація щодо подій навколо.	12	0,93
3	Я вчинив так, як на той час мені підказувала моя совість, мої погляди.	9	0,50
4	Мене підставила інша особа (особи).	14	0,47
5	Я довірився інформації в ЗМІ та/або інтернеті.	8	0,47

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
6	Я вважав, що у країні відбулись незворотні зміни і потрібно якось налагоджувати життя далі.	5	0,43
7	Загроза моєму життю та/або здоров'ю.	1	0,40
8	Я довірився інформації з телебачення.	7	0,33
9	Погрози життю та/або здоров'ю моїм рідним (близьким).	2	0,26
10	Я наслідував приклад (дослухався порад) знайомих мені людей.	6	0,16
11	Проста потреба годувати себе та/або піклуватися про рідних (близьких).	4	0,14
12	Я вирішив, що це нова сторінка мого життя і потрібно скористатися цією можливістю.	10	0,09
13	Матеріально-фінансовий тиск на мене та/або моїх рідних (близьких).	3	0,07
14	З'явилися нові можливості заробити (зробити кар'єру, вирішити важливі для мене питання).	11	> 0,01

Контрольна група теж оцінювала ймовірні, на їх думку, мотиви колаборантів. Це дало можливість порівняти самооцінки колаборантів з відповідними очікуваннями (передбаченнями) працівників пробації (рис. 6).

Сірим відмічені позиції, за якими статистично достовірних відмінностей немає, тобто працівники в цих випадках правильно сприймають мотивацію суб'єктів. Червоним – працівники достовірно недооцінюють внесок мотивів, синім – суттєво переоцінюють мотиваційну вагу чинників (U-критерій Манна-Уїтні, $p \leq 0,005$).

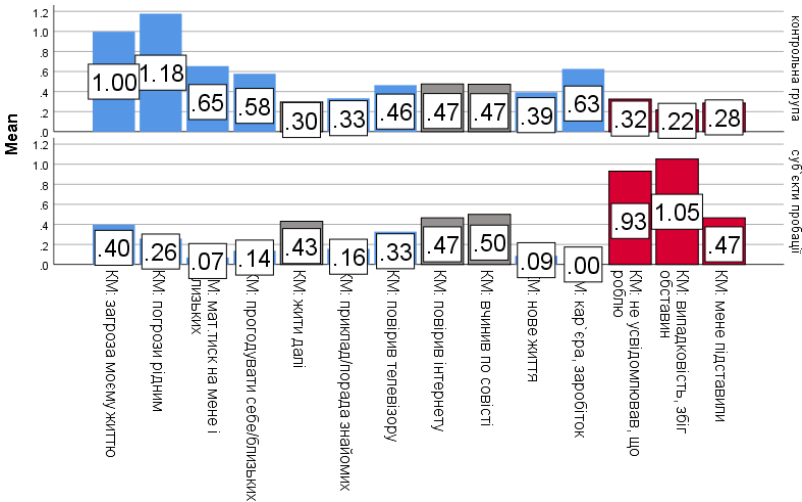

Рис. 6. Порівняння самооцінок колаборантів та очікувань працівників пробації щодо мотивів злочину (складено автором)

Результати порівняння красномовно вказують на те, що з працівниками пробації доцільно проводити заходи психологічної підготовки до роботи з суб'єктами пробації. Зокрема, роз'яснювати викладені особливості мотивації колаборантів (рис. 6).

Висновки. Таким чином, ми можемо виділити кілька ключових висновків та спостережень:

Використання соцмереж та телебачення. Наше дослідження виявило, що колаборанти використовують соцмережі та телебачення значно рідше, порівняно з працівниками пробації. Особливо вони неактивно користуються соцмережами, що може свідчити про обмеженість їхнього інформаційного простору.

Спрямованість вибору інформаційних джерел. Колаборанти та працівники пробації відрізняються у виборі інформаційних джерел. Колаборанти частіше використовують телеграм, тоді як працівники пробації надають перевагу ютубу. Це може вказувати на різні когнітивні стилі та сприйняття інформації між цими групами.

Вплив інформаційного середовища на мислення. Соцмережі, такі як телеграм, можуть активувати словесно-логічне мислення, тоді як відеоконтент, як у ютубі, сприяє наочно-образному мисленню. Ця різниця може впливати на спосіб, яким суб'єкти сприймають і обробляють інформацію.

Потреба у розширенні ціннісного простору. Дослідження показало, що колаборанти рідше виїжджали за кордон, порівняно з працівниками пробації. Це може вказувати на необхідність залучення колаборантів до суспільно-патріотичних ініціатив та сприяння їхньому безпосередньому досвіду ціннісного розширення.

Загалом наші дослідження вказують на важливість врахування когнітивних та мотиваційно-ціннісних особливостей суб'єктів пробації під час розробки програм реабілітації та ресоціалізації для колаборантів. Поєднання різних форм мислення та врахування їхнього інформаційного середовища може сприяти більш успішній реабілітації та ресоціалізації цієї групи осіб.

Список використаних джерел

1. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 КК. ГО «Вектор прав людини». Київ, 2022. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>.

2. Кузнецов В., Сийплові М. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. № 18 (70). С. 381–388. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.61>.

3. Берднік І. В., Головка М. Б. Основні орієнтири відмежування колабораційної діяльності від суміжних складів кримінальних правопорушень. *Нове українське право*. 2022. № 15 (2). С. 156–162. URL: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.22>.

4. Кузьменко О. В. Особливості криміналістичної характеристики колабораційної діяльності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2 (1). С. 336–339.

5. Матюшенко О. І. Проблемні питання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за колабораційну діяльність. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. № 11;1 (17). С. 110–119.

6. Радутний О. Е. Публічні заклики та заперечення як форми інформаційної колабораційної діяльності за Кримінальним кодексом України. *Інформація і право*. 2022. № 27 (2 (41)). С. 99–115.

7. Зайцев О. В. Колабораційна діяльність як різновид державної зради (за матеріалами судової практики 2014–2022 років). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 31;2(78). С. 174–179.

8. Перепеліцина С. Д. Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 415–418.

9. Armstrong J. A. Collaborationism in World War II: The Integral Nationalist Variant in Eastern Europe. *The Journal of Modern History*, 1968. № 40 (3). P. 396–410. URL: <http://www.jstor.org/stable/1878147>.

10. Borovyk M. Collaboration and Collaborators in Ukraine During the Second World War: Between Myth and Memory. In: Grinchenko, G., Narvselius, E. (eds) *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory. Palgrave Macmillan Memory Studies. Palgrave Macmillan, Cham*, 2018. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-66496-5_12.

11. Connelly J. Why the Poles Collaborated So Little—And Why That Is No Reason for Nationalist Hubris. *Slavic Review*. 2005. № 64 (4). P. 771–781.

12. Dethlefsen H. Denmark and the German occupation: Cooperation, negotiation or collaboration? *Scandinavian Journal of History*. 1990. № 15:1-2. P. 193–206.

13. Greene D. Racial motivations for French collaboration during the Second World War: Uncovering the memory through film and memoirs. Clemson University ProQuest Dissertations Publishing, 2008.

14. Kapralski S. Collaboration and the Genocide of Roma in Poland. In: Grinchenko, G., Narvselius E. (eds) *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory. Palgrave Macmillan Memory Studies. Palgrave Macmillan, Cham*, 2018. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-66496-5_9.

15. Lemmes F. Collaboration in wartime France, 1940–1944, *European Review of History: Revue européenne d'histoire*. 2008. № 15:2. P. 157–177.

16. Marples D.R. *Wartime Collaboration in Ukraine: Some Preliminary Questions and Responses*, 1992.

17. Varley K. Entangled Enemies: Vichy, Italy and Collaboration. In: Broch, L., Carrol, A. (eds) France in an Era of Global War. 2014. P. 1914–1945. Palgrave Macmillan, London. URL: https://doi.org/10.1057/9781137443502_9.

18. Shymko V. Social-demographic and personality traits survey of convicted pro-russian collaborationists. Harvard Dataverse, 2022. URL: <https://doi.org/10.7910/DVN/QGCQIV>.

References

1. Kravchuk, O. and Bondarenko, M. (2022), "Collaborative activity: analysis of the new Article 111-1 of the Criminal Code", NGO "Human Rights Vector", Kyiv, available at: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>.

2. Kuznietsov, V. and Syploky, M. (2022), "Criminal liability for collaborative activity as a new challenge today", *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: law*, No. 18 (70), pp. 381–388, available at: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.61>.

3. Berdnik, I. V. and Holovko, M. B. (2022), "The main guidelines for distinguishing collaborative activities from related criminal offenses", *New Ukrainian law*, No. 15(2), pp. 156–162, available at: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.22>.

4. Kuzmenko, O. V. (2022), "Peculiarities of forensic characteristics of collaborative activity", *Analytical and comparative jurisprudence*, No. 2 (1), pp. 336–339.

5. Matiushenko, O. I. (2022), "Problematic issues of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for collaborative activities", *Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, No. 11; 1(17), pp. 110–119.

6. Radutnyi, O. E. (2022), "Public appeals and objections as forms of informational collaborative activity under the Criminal Code of Ukraine", *Information and law*, No. 27 (2 (41)), pp. 99–115.

7. Zaitsev, O. V. (2023), "Collaborative activity as a type of treason (according to the materials of judicial practice of 2014–2022)", *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, No. 31; 2 (78), pp. 174–179.

8. Pereplytsina, S. D. (2023), "Problems of bringing to criminal responsibility for collaborative activities", *Actual problems of modern science in the research of young scientists, cadets and students : materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference (Vinnytsia, 17 May, 2023)*, Kharkiv National University of Internal Affairs, Vinnytsia, pp. 415–418.

9. Armstrong, J. A. (1968), "Collaborationism in World War II: The Integral Nationalist Variant in Eastern Europe", *The Journal of Modern History*, No. 40 (3), pp. 396–410, available at: <http://www.jstor.org/stable/1878147>.

10. Borovyk, M. (2018), "Collaboration and Collaborators in Ukraine During the Second World War: Between Myth and Memory" / in Grinchenko, G., Narvselius, E. (Eds.), *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory*, *Palgrave Macmillan Memory Studies*. Palgrave Macmillan, Cham, available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-66496-5_12.

11. Connelly, J. (2005), "Why the Poles Collaborated So Little—And Why That Is No Reason for Nationalist Hubris", *Slavic Review*, No. 64 (4), pp. 771–781, available at: doi:10.2307/3649912.

12. Dethlefsen, H. (1990), "Denmark and the German occupation: Cooperation, negotiation or collaboration?" *Scandinavian Journal of History*, No. 15:1–2, pp. 193–206, available at: DOI: 10.1080/03468759008579197.

13. Greene, D. (2008), *Racial motivations for French collaboration during the Second World War: Uncovering the memory through film and memoirs*, Clemson University ProQuest Dissertations Publishing.

14. Kapralski, S. (2018), "Collaboration and the Genocide of Roma in Poland" / in Grinchenko, G., Narvselius E. (Eds.), *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory*, *Palgrave Macmillan Memory Studies*. Palgrave Macmillan, Cham, available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-66496-5_9.

15. Lemmes, F. (2008), "Collaboration in wartime France, 1940–1944", *European Review of History: Revue européenne d'histoire*, No. 15:2, pp. 157–177, available at: DOI: 10.1080/13507480801931093.

16. Marples, D. R. (1992), *Wartime Collaboration in Ukraine: Some Preliminary Questions and Responses*.

17. Varley, K. (2014), *Entangled Enemies: Vichy, Italy and Collaboration* / in Broch, L. and Carrol, A. (Eds.), *France in an Era of Global War*, Palgrave Macmillan, London, pp. 1914–1945, available at: https://doi.org/10.1057/9781137443502_9.

18. Shymko, V. (2022), "Social-demographic and personality traits survey of convicted pro-russian collaborationists", *Harvard Dataverse*, available at: <https://doi.org/10.7910/DVN/QGCQIV>.